

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне збагачення: проект Закону України від 1 березня 2019 р. № 10110-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65603.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне збагачення : проект Закону України від 5 березня 2019 р. № 10110-2. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65634.

6. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне збагачення : проект Закону України від 5 березня 2019 р. № 10110-3. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65635.

7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне збагачення: проект Закону України від 6 березня 2019 р. № 10110-4. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65638.

8. Дудоров О. О. Кримінально-правові аспекти незаконного збагачення (погляд теоретика в очікуванні судової практики). Юридичний науковий електронний журнал. – 2017. – № 1. – С. 129–142 URL: http://lsej.org.ua/1_2017/35.pdf.

9. Михайленко Д. Г. Кримінально-правове значення незаконного збагачення осіб, пов'язаних із суб'єктом владних повноважень. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. XVI / голов. ред. М. В. Афанасьєва. - Одеса : Юрид. л-ра, 2015. С. 259–277.

10. Kostenko O. Щодо нової статті про кримінальну відповідальність за незаконне збагачення. 7 марта 2019, 11:44. Корреспондент.net. URL: <https://blogs.korrespondent.net/blog/politics/4072969/>.

Мінченко Сергій Іванович,

проректор Національної академії прокуратури
України, доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник

ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ І ЦІНА ЗЛОЧИННОСТІ

Summary. The theses reveal actual issues of crime cost, which are often not taken into account during lawmaking activities. It is proposed the borderline understanding of the cost of crime, which often remains without proper evaluation.

Анотація. У тезах розкриваються гострі питання ціни злочинності, котрі часто не приймаються до уваги підчас законотворчої діяльності. Пропонуються такі грані розуміння ціни злочинності, які нерідко залишаються без належної оцінки.

Ключові слова: законотворчість, непрямі витрати суспільства, прямі витрати суспільства, протидія злочинності, ціна злочинності.

Намагаючись приборкати шалену вдачу людей, що в цілому правильно, законодавець, найчастіше без оглядки вірить в силу законодавчого способу регулювання поведінки людей. При цьому, немов би в сторонці, залишаються інші питання, що виникають відразу ж після нової криміналізації та потовщення Кримінального кодексу. Це питання того, чи не приносить суспільство ще більшу жертву на вівтар злочинності, і чи так вже потрібна кримінально-правова заборона, або ж можна впоратися більш дешевими засобами. Дешевими – не означає менш дієвими.

Ціна злочинності передбачає прямі і непрямі витрати суспільства на злочинність. У цьому питанні кримінологія досі не визначилася повну мірою [1, с. 387–388; 2, с. 144–147; 3, с. 93–97]. Так, прямі витрати пов'язані з втратами від скоєних злочинів, і витратами на засоби захисту. Ці витрати оцінюються однозначно, як шкідливі для економіки й суспільства. Але така оцінка не може бути такою однозначною. Наприклад, зазначається, що виробництво охоронних систем відволікає кошти від економіки, зокрема, сільськогосподарської продукції, іншої техніки. Однак за цим критерієм з економічної точки зору не можна без сумнівів говорити про зниження економіки, адже охоронні товари та послуги створюються, а досліджень, які доводили б, що це шкідливо для економіки не проводилося. Крім того, дефіциту в товарах і послугах в сучасному суспільстві не спостерігається, а є проблема ресурсів і їх вартості для економіки. Можливо, що з точки зору ресурсів і можна було б подивитися на це питання, але відомо, що сучасні можливості дають так звані «спліт-системи», коли виробляється продукція подвійного призначення, що виконує і охоронну, і іншу корисну функцію. Зрештою, замки потрібні не тільки від злочинців, а й для забезпечення приватності. Зрозуміло, що кримінальне законодавство націлене саме на той сегмент витрат, які пов'язані з усуненням наслідків злочинів, а загальна превенція має якийсь прихований потенціал для запобігання шкоди, який за різними оцінками становить від 0,3 % до 95 % [4, р. 173–175]. У цьому сенсі кримінально-процесуальне законодавство може передбачати механізми щодо скорочення ціни на процесуальні процедури, які складають близько 21 % витрат, покладених на протидію злочинності. Вдосконалені механізми, пов'язані з примиренням із потерпілим, співпрацею з органом досудового розслідування тощо, для зниження ціни злочинності вносять свою лепту. Однак у законопроектній роботі часто не надіють фінансового документа, який би відображав прогноз можливого зниження витрат на злочинність у цій частині.

До 60 % витрат на злочинність пов'язані з фінансуванням роботи поліцейських органів [5, с. 65]. Декриміналізація зменшує витрати на досудове розслідування й судові витрати, проте, залишається витрати на адміністративну юстицію, і таке зниження ціни передбачається, але не відома різниця в такій ціні. Можливо, адміністративні процедури будуть несуттєво відрізнятися за ціною в порівнянні з кримінальними, з огляду

на можливе збільшення числа реєстрованих адміністративних правопорушень, виходячи з феномена штучної латентності злочинності. Утім, витрати перекриваються за рахунок витрат кримінально-виконавчої системи, і скорочення можливого кримінально-правового рецидиву.

Ціна злочинності включає також потенціал втрачених можливостей. Вони, зокрема, пов'язані з незайнятістю делинквентів. Зміни та доповнення до кримінального законодавства, що подовжують строк обмеженням певних прав та одночасно зменшують призонізацію населення, виглядають гуманно, але вони припускають, що особа, яка скоїла загальнокримінальний злочин, і її змушують на тривалий час відмовитись від своєї легальної професії, повинна буде отримувати іншу освіту, або переходити на низькокваліфіковану роботу, весь цей час вона буде обмежена або виключена із сектора економічно активного населення. Це створюватиме додаткові ризики, що виражаються в її подальшій криміналізації, і з випадкового злочинця велика ймовірність переходу в клас звичних або професійних злочинців.

Звісно ж, що витрати на ціну ризику для життя і здоров'я, які роблять потенційну жертву злочину менш ефективним соціально-економічним суб'єктом, зменшити кримінально-правовими засобами неможливо, оскільки це питання залежить від інформаційної політики та нагнітання так званої «моральної паніки».

Що ж стосується витрат, пов'язаних із трансферними видатками на злочинність, частка яких у ціні злочинності неабияка, то тут кримінологія дає не однозначні оцінки. З одного боку, зменшення переходу легальних засобів у нелегальну сферу, а в цьому сенсі новели законодавства теж часто вносять певні корективи, має оцінюватися позитивно. З іншого боку, з економічної точки зору тіньові доходи також задіяні в економіці, хоча вони й не підконтрольні державі. Таким чином, у цьому питанні робити поспішні висновки поки що не доцільно.

Кримінологія сьогодні потребує значного переосмислення розуміння ціни злочинності. У цьому питанні не можна виходити тільки з міркувань інтересу держави. Необхідно поглянути на питання з точки зору інтересів суспільства. Якщо витрати суспільства, що фінансово і ресурсно утримує на своєму забезпеченні державний апарат, істотно перевершують користь від криміналізації будь-якої поведінки, то відмова від такої криміналізації є адекватною реакцією на проблему. Але складність полягає в тому, що законопроектні роботи в цьому питанні ведуться про людське око, з простою констатацією в пояснювальній записці до проекту закону, що він не потребує додаткових витрат із бюджету. Біда в тому, що ніхто з проєктантів навіть не намагається взяти в руки калькулятор, і порахувати приблизну вартість нової криміналізації, хоча й математичний апарат для цього існує, і необхідні дані в достатку. Складність полягає в основному в тому, як виокремити витрати на конкретну криміналізацію в загальному бюджеті правоохоронних і судових органів. Найчастіше, виходять з

того, що все сплачено в загальному бюджеті, і питання лише в навантаженні на працівників. Але, як раз в цьому і криється помилка, адже система на перевантаження реагує по-своєму, за що її винити не доводиться, і від цього в більшій мірі страждає загальна превенція, якою завжди прикриваються прибічники нових, і нових криміналізацій.

Список використаних джерел

1. Мельничук Т. В. Показник ціни злочинності в зарубіжній кримінології. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу, 16–17 травня 2013 р., м. Одеса. Т. 2. / відп. ред. д-р юрид. наук В.М. Дрьомін. – Одеса : Фенікс, 2013. Том 2. С. 385–388.
2. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології: монографія; за заг. ред. В.В. Голіни. Харків : Право, 2016. 192 с.
3. Бандурка О. Методологічні засади визначення вартості злочину щодо пересічної особи / О.М. Бандурка, В.В. Радченко. *Право України*. 2001. № 4. С. 93–97.
4. Robinson P. Does Criminal Law Deter? A Behavioural Science Investigation / Paul H. Robinson, John M. Darley. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2004. Vol. 24. No. 2. P. 173–205.
5. Мельничук Т. В. Економіко-кримінологічний аналіз ціни злочинності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Серія Право. Випуск 21. Частина 1. Том 3. С. 64–69.

Куц Віталій Миколайович,

викладач Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, професор

ЗМІСТ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ЇЇ ВИЯВАМ

Анотація. Характеризується вплив змісту злочинності на механізм протидії їй проявам. Доводиться, що схильність до вчинення кримінальних правопорушень зумовлює необхідність запобігання злочинності, а реалізація такої схильності – необхідність кримінально-правового реагування на відповідні правопорушення.

Ключові слова: злочинність, зміст злочинності, протидія злочинності, механізм протидії злочинності, запобігання проявам злочинності, реагування на кримінальні правопорушення.

Summary. Characterized by the influence of crime content on the mechanism of counteraction to its manifestations. It is proved that the propensity to commit criminal offenses necessitates the prevention of crime, and the realization of such predilection is the necessity of a criminal legal response to the relevant offenses.